

Вступ

Очевидно, не можна знайти таку галузь науки, культури, техніки, господарства, у яких більшою чи меншою мірою не зустрічалися б латинські і давньогрецькі слова або словотворчі елементи. Це явище пояснюється багатовіковим впливом античності на культуру і науку нових народів. Ф. Енгельс зазначав: «...без того фундаменту, який заклали Греція і Рим, не було б і сучасної Європи».

Латинська мова після занепаду Римської імперії як жива розмовна мова виходить з ужитку, але її вивчали в школах, і вона залишалася засобом спілкування вчених.

За доби середньовіччя у світському і церковному житті важливе місце посіла середньовічна латина. У цей період ведеться викладання всіх предметів у школах Західної Європи латинською мовою. Законодавчі, юридичні і дипломатичні акти, наукові праці частіше писалися латинською мовою, ніж народною. Латинську високорозвинену літературну мову використовували вчені і політичні діячі протягом багатьох віків як міжнародну мову. Чудово володіли латинською мовою і науковою греко-латинською термінологією Г. Сковорода і М.В. Ломоносов, І. Ньютон і М. Коперник, Ян Амос Коменський і Галілео Галілей та ін.

Під впливом латинської мови розвивалися різні мови світу. Власне, кожна з сучасних європейських мов певною мірою засвоїла латинські слова. В українській мові знаходимо їх у складі суспільно-політичної лексики (анархізм, соціалізм, революція, президія), у науковій і технічній, юридичній і шкільній термінології (дедукція, трансляція, нотаріус, лекція, студент, клас) і в лексиці різних галузей мистецтва (скульптура, статуя, декорация, цирк). Щодо медичної термінології, то вона й понині в усьому світі є латинською (міжнародною).

Велику роль відіграло також фразеологічне багатство латинської мови в мовах різних народів. Уже в античні часи були спроби зібрати й записати воєдино прислів'я і приказки римського народу, а також влучні й популярні вислови римських письменників. Першу таку збірку видав римський прозаїк і державний діяч II ст. до н.е. М. Катон Старший, але вона не дійшла до наших днів. Зате збереглася інша збірка, укладена в I ст. до н.е. Публієм Сіром і видана під назвою «Сентенції».

Популяризації в Європі античних прислів'їв і крилатих висловів, зокрема римських, сприяла книжка видатного гуманіста епохи Відродження Ерама Роттердамського під заголовком *Adagia*, видана в Базелі (Швейцарія) в 1500 р. Вона містила 800 різних афоризмів і анекдотів з давньогрецької і римської культур, що згодом увійшли у фразеологічний фонд європейських народів.

Саме глибокий гуманізм, тонка спостережливість і влучна оцінка реальної дійсності надали латинським прислів'ям і афоризмам неабиякої популярності. Відомо, що фразеологія — це окраса мови і разом із тим важливий стилістичний засіб глибокої, мудрої, влучної і дотепної передачі думки. Невипадково її високо оцінювали видатні письменники і вчені.

Помітне місце серед фразеологічних скарбів і понині посідають латинські вислови. Вони подолали відстані часу і простору і дарують людству золоті зерна народної мудрості, життєвого досвіду багатьох поколінь. У них виражені по-

вчання і побажання нащадкам. Латинські фразеологізми — це в основному прислів'я, крилаті слова і вислови славетних римських письменників і державних діячів, афоризми видатних людей пізнішого часу, які писали латинською мовою; звороти, що повсякденно використовуються в пресі і літературі (*de facto*, *de iure*, *pro forma* тощо). У збірку включено також деякі давньогрецькі вислови, що були ходовими в давньому Римі і в латинізованій формі увійшли в сучасні мови Європи.